

pit civis reipublicæ ecclesiasticæ, puniendus est à republica, ad quam pertinet, & cujus imperio subjicitur.

§. XII. Atque hæc semper fuit ecclesiasticæ, & civilis reipublicæ concordia; utraque suam semper habuit in coercendis criminibus potestatem, neque unquam altera alteram perturbavit, aut fecit, quod crimen aliquod inultum impunitumque dimitteretur. Civilis respublica habet res, ac personas suas, & suas item res, ac personas habet respublica ecclesiastica, quæ sine illis vera, ac perfecta respublica haberi non posset. Laici omnes pertinent ad civilem rempublicam, clerici ad ecclesiasticam, quoniam hi sunt cives, ex quibus hæc duæ respublicæ efficiuntur. Civilis reipublicæ propria sunt omnia civilia negotia; quidquid res sacras, aut divinas respicit tantum ecclesiæ subest potestati.

§. XIII. Verum negotia, quæ sua indole, & natura propria essent civilis reipublicæ, sæpe fiunt subjecta reipublicæ ecclesiasticæ, quoniam ei subsunt personæ, quarum ea negotia sunt. Nemo enim alicujus negotium expedire cum imperio, & jurisdictione potest, nisi in personam habeat potestatem. Ita crimina, quæ propter naturam suam à civili republica noscenda, puniendaque essent, Ecclesiæ animadversioni subjiciuntur, quia patrata sunt à clericis, qui ecclesiæ potestati, imperioque subsunt. At quod facit Ecclesia, ut propter jus in personas animadvertat etiam in crimina, quorum sua non esset coercitio, id civilis respublica efficere non potest, ut propter jus in personas laicorum judicet etiam de criminibus, quæ ab iis in sacra, divinaque admissa sunt. Nam harum rerum cognitio, & animadversio est supra jura meræ reipublicæ, earumque judicium, & potestas à Christo tam in Clericos, quam in laicos uni Ecclesiæ data est.

TITULUS II.

De delictis, et eorum divisione.

- I. Quid delictum, quid peccatum?
 II. Peccatum unius Ecclesiæ potestati subjectum.
 III. Delicta ecclesiastica.

- IV. Civilia.
 V. Mixta.
 VI. Cui mixtorum criminum judicium competat?

Criminalium judiciorum materia in delictis est posita. Est autem delictum, seu crimen (1) libera, & voluntaria actio, vel omissio contraria legibus, pœnaque coercenda. In omni delicto inest etiam peccatum, quod est quævis improba divini, aut humani juris violatio; quoniam Deus homines parere jussit non tantum legibus ab se, aut ab ecclesia latis, sed etiam legibus, quas civilis potestas constitueret, quæque divinis, aut ecclesiasticis mandatis non adversarentur. Contra non omnia peccata sunt item crimina, quia non omnia redundant in detrimentum societatis, ideoque divinæ ultioni reservantur, neque humanis legibus coercentur. (2).

(1) Romani Jurisconsulti privata delicta à publicis Criminibus distinguebant; horum accusationes cuivis è populo à lege committebantur; illa autem non nisi privatis partium querelis in judicium deferebantur. Sed jam ab omnibus utrumque vocabulum promiscue usurpatur. Alia, quibus item delicta appellatur, nomina describit Renazzius *Inst. crimin. l. i. c. i. §. 4.*

(2) S. Augustinus in *Can. i. dist. 81.* peccatum à crimine ita distinguit exponens illud Apostoli, oportet Episcopum ordinandum sine crimine esse: "Non ait enim Apostolus, *inquit*, si quis sine peccato est; hoc enim si diceret, omnis homo reprobaretur, nullus ordinaretur. Sed ait: si quis sine crimine est, sicut est homicidium, adulterium, aliqua immunditia fornicationis, furtum, fraus, sacrilegium, et cetera hujusmodi. Crimen est peccatum grave accusatione, et damnatione dignissimum, & S. Thomas lect. 2. comm. in Ep. ad Titum. Aliud *inquit*, est crimen, & aliud est peccatum. Peccatum dicitur quodcumque sive magnum, sive parvum, sive occultum. Crimen autem magnum, & infame.

§. II. Quidquid in crimine peccatum est, cujusvis illud naturæ sit, unius Ecclesiæ potestati subjicitur, quoniam ei tantum Christus retinendi, ac remittendi peccata facultatem attribuit. Quare crimina, quorum coercitio pertinet ad civilem rempublicam, subsunt Ecclesiæ judicio propter peccatum; & hoc quidem judicium exercet Ecclesia in foro pœnitentiæ, in quo pœnæ sacerdotis arbitrio imponuntur. Quin etiam publica peccata publicis quoque afficiuntur ab Ecclesia pœnis, ut ita publicæ offensionis satisfiat (1). Multa tamen scelera sunt, in quibus Ecclesia tam de crimine, quam de peccato judicat, & in quæ tum exterioris, tum interioris fori potestatem exercet.

(1) Concilium Tridentinum *Ses. 24. de Reform. c. 28.*

§. III. Nam crimina vel mere ecclesiastica, vel civilia, vel mixta dicuntur. Ecclesiastica sunt, quæ directe contra fidem, & religionem, resque omnes divinas, & sacras admittuntur. Hujusmodi sunt apostasia, hæresis, schisma, simonia, profanatio sacramentorum, fractio sigilli sacramentalis, omissio paschalis communionis, aliaque præterea, si quæ sunt generis ejusdem. Omnia hæc crimina subsunt Ecclesiæ coercitioni, sive à clericis, sive à laicis patrata fuerint.

§. IV. Civilia sunt, quæ directe lædunt civilem rempublicam, neque aliquid habent spirituale, præter criminis in foro interno absolutionem, & poenitentiam, qualia sunt homicidium, furtum, rapina, falsum, calumnia, cetera similia. Horum facinorum coercitio pertinet ad civilem rempublicam, eaque tantum cum à clericis admissa sunt, propter jus, quod ecclesia habet in personas, ad ecclesiasticum forum deferuntur. Nos de his criminibus non agemus, quoniam eorum tractatio propria est eorum, qui jus civile reipublicæ persequuntur.

§. V. Mixta demum crimina sunt, quæ simul & religionem lædunt, & civili reipublicæ damnum, atque injuriam inferunt. Huc spectant sacrilegium, perjurium, blasphemia non hæreticalis, sortilegium, delicta venerea, crimen usurarum, similia. Obnoxia sunt hæc crimina tum Ecclesiæ, tum civile reipublicæ coercitioni, quoniam jura utriusque violant, & utraque in his criminibus partem suam curare, & tueri debet. Quare Ecclesia poenas sumit de iis, quæ ad religionem, civilis Respublica de is quæ ad læsam hominum societatem pertinet. Ita sane hæc crimina mixta dicenda sunt, quia subsunt utriusque animadversioni; non quod sine discrimine ad alterutrum forum deferri possint, ab eoque noscantur, cui primum res omnis commissa fuit. Nam si tantum alterutra potestas in hæc crimina inquireret, jus alienum invaderet, eaque cognosceret, quæ suæ potestati, & imperio subjecta non sunt.

§. VI. Sed alicubi in hæc crimina animadversio committitur mixtis tribunalibus, quæ scilicet ex Magistratibus ecclesiasticis, laicisque constat; alicubi mos est, ut mix-

tas has causas definiat unus iudex, sive ille laicus, sive ecclesiasticus sit, qui scilicet prior negotium occupavit. Verum id factum fuit tacito, aut expresso convento, & cum legitima auctoritate; ne qua rerum confusio oriretur, si reus unius criminis duplex iudicium, & duplicem poenam perferre cogeretur. Ecclesia igitur sibi uni reservavit interioris fori iudicium, potestatem autem fori exterioris etiam civili reipublicæ permissit, si ipsa primum de his criminibus iudicium institueret.

TITULUS III.

De Apostasia.

I. Apostasia quid?	cederent?
II. & III. Ex Apostatis alii ad Judæos, alii ad Ethnicos transibant. Illorum triplex genus.	VIII. Apostatarum poenæ.
IV. Ex illis, qui ad Ethnicos abibant, alii Turificati, alii Sacrificati, alii Libellatici.	IX. Regulares deserentes institutum suum Apostatæ; & poenæ in eos constitutæ.
V. & VI. Libellaticorum multæ species.	X. Episcopi officium in Apostatas Regulares.
VII. Qui proxime ad Apostatas accederent?	XI. Clerici quomodo Apostatæ fiant, & quibus poenis subjiciantur?

§. I.

Apostasia græcum est nomen, quod latine significat defectionem, & apostatæ sunt, qui penitus à christiana religione per baptismum suscepta defecerunt. Ut vero quis apostata habeatur, sufficit, quod Christianam religionem deseruerit, quamquam ad aliam non transierit. Nam & ii, qui abjecta christiana religione athei facti sunt, apostatæ habentur, quamquam nulla ipsis religio sit, quam sequantur. Latiore sensu inter apostatas recensebantur etiam Catechumeni, qui catechesim deserentes ad Deorum templa transibant (1), quamquam baptizatorum apostasia deterior, quam catechumenorum haberetur. Certe ii, quos manuum impositione, certisque precibus inter catechumenos Ecclesia retulerat, generale Christianorum nomen obtinebant (2), &

in multis quidem rebus tamquam christiani censebantur.

(1) *L. 2. Cod. Theod. de Apostas.*

(2) Confer *Canonem 39.* Concilii Eliberitani, *can. 7.* Concilii Constantinopolitani I., & *can. 95.* Concilii Trullani, quorum omnium feci mentionem *lib. 2. tit. 2. sect. 1. §. 30. not. 2. p. 48.*

§. II. prioribus Ecclesiæ sæculis ex apostatis alii erant, qui Judæorum, & alii, qui ethnicorum sacra amplectebantur. Illorum triplex erat genus. Unum eorum, qui prorsus abjecta christiana religione ad Judaicam accedebant, & hi proprie apostatæ erant, ex quorum numero fuit Aquila, interpret Bibliorum, qui cum ab Ecclesia ejectus fuisset propter studium astrologiæ, ad Hebræos migravit, & novam Bibliorum versionem Christianis infensissimam evulgavit (1). Plures quoque hujusmodi erant ætate Barchochabæ, qui multos Christianos Christum ejurare, & maledictis insectari coegit (1).

(1) Epiphanius *de Pond. & mens. n. 15. t. 2. p. 171. ed. Colonia 1682.*
(2) Justinus Mar. *Apolog. 1. n. 31. p. 62. ed. Paris. 1742.*

§. III. Alterum genus erat eorum, qui Christianam religionem non penitus abjiciebant, sed cum ea Judaicam commiscebant, atque ita novam quamdam religionem efficiebant. Hujusmodi erant Cælicolæ, qui circumcisionem cum baptismo conjungebant, in quos gravissime civilibus quoque legibus animadvertitur (1). Alii denique erant, qui non prorsus ad Judaicam religionem transibant, neque aliquod ejus dogma amplectebantur, sed in remotioribus quibusdam ritibus, & consuetudinibus Judæis adhærebant, atque ita, horum more, in Sabbato otiabantur, cum iis cibum sumebant, vel jejunabant, eosque consulebant ad recipienda philacteria, & amuleta pro morbis depellendis (2), quam artem Judæi sese ex commentitiis quibusdam Salomonis libris accepisse ferebant.

(1) *L. 43. Cod. Theodos. de Hæret.* Ad genus horum apostatarum spectant Cerinthiani, Ebionæi, Nazaræi, Elcesæi, Samsæi, quos memorat Augustinus *de Hæres. c. 8. 9. 10. 32. opp. t. 8. col. 7. & 11. ed. Venet. 1733.*, similiter ii, qui se Hypsistatios vocabant, de quibus agit Gre-

gorius Nazianzenus *Orat. 19. in Funer. patr. n. 5. opp. t. 1. p. 289. ed. Colonia 1690.*

(2) Canon Apostolorum 62. ad 70. apud Cotelierum *PP. Apostolic. t. 1. p. 451. ed. Amstelædami 1724.* Concilium Laodicenum *can. 29. & 37. apud Labbæum t. 1. Conc. col. 1535. & 1538.* Eliberitanum *can. 49. & 50. t. 1. col. 998.*, Agathense *can. 40. t. 5. col. 528.*, Veneticum *can. 12. t. 5. col. 81.*, Epæonense *can. 15. t. 5. col. 713.* Matisconense I. *can. 15. t. 6. col. 66.*, Arvernense *can. 6. t. 5. col. 950.*, Aurelianense III. *can. 13. t. 5. col. 278. ed. Ven.*, Chrysostomus *Orat. 1. contra Judæos n. 1. opp. t. 1. p. 588.*, *Orat. 3. In eos qui pascha jejun. per totum pag. 606.*, & *Orat. 2. In eos qui cum Judæis jejun. p. 601. ed. Mont-fauconii Paris.*

(3) Confer Josephum *Antiquit. l. 8. c. 2. p. 419. ed. Havercampi Amstelædam. 1726.*, & Originem *Tract. 17. in Matth. opp. t. 3. p. 767. ed. Paris. 1740.*

§. IV. Ex illis, qui ad ethnicos abibant, alii sponte sua, & alii vi, ac pœnarum metu perterriti Christianam religionem deserebant. Hi proprie lapsi dicebantur, & eorum alii erant *Thurificati*, alii *Sacrificati*, alii *Libellatici* (1). *Thurificati* dicebantur, qui thus idolis adoleverant; *sacrificati*, qui immundis sacrificiis ora maculaverant (2), hoc est in templo præsertim carnes comederant hostiarum, quæ Diis immolatae fuerant, quod idololatriæ argumentum erat. Sed non eadem prorsus erat omnium *thurificatorum*, & *sacrificatorum* ratio. Nam gravius censebatur crimen eorum, qui læti, ac pretiosis induti vestibus, primoque impetu fracti, quam eorum, qui mœsti, ac longioribus victi tormentis Christum deseruissent.

(1) Horum crebra mentio est apud Cyprianum ut *in ep. 20. ad 15. ad Cler. Roman. & ep. 55. ad 52. ad Antonian. p. 199. & 241. ed. Amstelædami 1700.*

(2) Ita loquitur Cyprianus *cit. ep. ad Cler. Roman.*

§. V. *Libellatici* erant, qui nec thure, nec sacrificio à Christo deficiebant, sed tamen religionem ejurabant libellis, quos vel ethnicis magistratibus dabant, vel ab iis accipiebant, ne publice sacrificia facere cogerentur. Triplex eorum genus fuisse, plerique sentiunt (1). Alii nimirum magistratibus se non esse Christianos diserte affirmabant, religionem suam verbis, scriptove negantes, atque

agentes, se paratos esse ad sacrificium faciendum, cum à magistratu vocarentur (2). Alii nec Christum ejurabant, neque ipsi libellum dabant, sed vel amicum ethnicum, vel servum mittebant, ut idolis hostiam immolaret, vel fidem abnegaret, atque ita libellum à magistratu impetrarent; quasi ipsi fecissent, quod ab aliis factum fuerat. Hos Ecclesia comparabat prioribus libellaticis, qui per se ipsos crimen admiserant (3).

(1) Baronius *ad an. 253. n. 18. & seq. t. 2. p. 580. ed. Lucæ* unum tantum libellaticorum genus facit; sed alia plerisque viris doctis, qui triplex illorum genus distinguunt, sententia est. Confer *Albaspinaum Observ. l. 1. cap. 21. p. 54. ed. Neap. 1770.*, & *Binghamum Origin. eccles. l. 16. c. 4. §. 6. t. 7. p. 202. & seq. ed. Halæ Magdeburg. 1761.*

(2) Cyprianus *de Lapsis p. 95. ed. cit.* hos eodem loco habet, atque illos, qui revera sacrificium fecerant. Vide etiam *Epistolam Cleri Romani ad Cyprianum inter Cyprian. Ep. 30. p. 210.*

(3) Confer *laudatam epistolam Cleri Romani ad Cyprianum. Canones Petri Alexandrini can. 6. apud Beveregium Pandect. canon. t. 2. p. 12. edit. Oxonii* hos quoque libellaticos memorant, iisque poenam imponunt, sed tamen discrimen constituunt inter dominum, qui servum miserat; interque ipsum servum, qui jussus rem illam egerat.

§. VI. Denique alii erant, qui cum magistratus iram pecunia, & muneribus extingui posse intelligerent, ipsum adibant, & se Christianos esse, neque idolis thus adolere, aut hostiam immolare posse aperte profitebantur, sed tamen data pecunia libellum immunitatis impetrabant. Hi non erant proprie apostasiæ rei, sed culpa non vacabant, quod in libello diceretur, eos jussu magistratus sacrificium fecisse (1). Ab his non procul aberant, qui se amentes fingebant, ut sacrificium declinarent, quique ad aram ipsam accedentes sese epilepticos esse simulabant, ne sacrificare cogentur. Hujus criminis rei poenam ferebant simulationis indignæ homine Christiano, qui turpi animi abiectione videtur prodere religionem, quam præferre debet (2).

(1) Confer *Cyprianum Ep. 55. ad Anton. p. 245. ed. cit.*

(2) Vide *Petrum Alexandrinum can. 5. p. 12. l. c.* Ad hanc autem locum referenda est *Consuetudo Inter omnigenas 89. Benedicti XIV. t. 1. ejus Bullar. p. 183. ed. Ven. edita adversus eos, qui Christia-*

nam fidem in corde retinent sed tamen eam prodere videntur externis quibusdam ritibus, per quos infideles distinguuntur. Plures enim Christiani in Turcarum imperio vitam agentes religionem simulabant, atque ut Turcæ viderentur, eorumque juribus ac privilegiis frui possent, eorum templa frequentabant, ecclesiasticum jejuniū cum esu carniū violabant, matrimonia coram eorum iudice, quem appellant *Cadi*, celebrabant. Sancivit Pontifex, ne quis tale aliquid faciat, ut Turcæ habeatur; secus ei tum in vita, tum in morte sacramenta denegari voluit. Similiter in regionibus Albanicæ aliqui Christiani, ut multa onera, & incomoda declinarent, nomen aliquod suscipiebant, quod proprium Turcarum est, & quo Turcæ à ceteris distinguuntur. Id etiam fieri vetuit ipse Benedictus XIV. *Const. Quod provinciale concilium 37. p. 135. t. 4. ejus Bullar.*, quia tametsi fides animo retineatur, illa tamen "fieri nequeunt sine Mahumetis errorum simulatione, sinceritati Christianæ, contrariæ, quæ mendacium in re gravissima continet, & virtualem fidei negationem, maxima cum Dei injuria, proximi que scandalo includit." Quæsitum quoque est, num ii, qui ad Turcas desciverunt, ac postea redierunt ad Christianam religionem, non solum Christianis, sed etiam Turcis præsentibus publice, & expresse apostasiam ejurare debeant; & responsum est à Congregatione Sac. Inquisitionis apud Card. Albittium *de Inconstant. in fia. c. 8. n. 29.* eos "non teneri ad abjurandam, apostasiam publice eorum infidelibus, sed sufficere, ut eam abjurent, in balneo coram fidelibus abstinendo ab actibus infidelitatis, ac deponendo habitum infidelium, quatenus sit protestativus falsæ religionis." Confer *Benedictum XIV. de Synod. diocæs. c. 20. n. 8. et seq.*

§. VII. Proxime ad apostatas accedebant, & tamquam religionis, proditores habebantur, qui superstitiosos ethnicorum ritus adjuvabant, vel imitabantur. Hujusmodi erant ii, qui sacrificantium coronam gestabant (1), & qui Flaminis, hoc est ethnici sacerdotis munus suscepissent; quoniam Flaminis erat populo exhibere ludos, & spectacula, quæ plena superstitionis erant, atque in honorem Deorum edebantur. Similiter scenici, histriones, aurigæ, qui currus in publicis spectaculis agitabant, qui victimas, aut thus pro sacrificio vendebant, idolorum artifices, qui Deorum aras ædificabant, vel ornabant, idololatriæ favere, adjutoresque esse videbantur (2).

(1) Confer *Concilium Eliberitanum can. 55. ibique Albaspinaum in Not. p. 180. ed. Neap. 1770.*

(2) Late de his omnibus agunt *Binghamus Origin. eccles. l. 16. c. 4. §. 8. et seq. t. 7. p. 206. et seq. ed. cit.*, & *Selvagius Antiq. Christian. l. 4. c. 3. §. 3. seq.*

§. VIII. Ex veteri disciplina apostatæ, qui vere idolatriæ rei erant, non solum ab Ecclesia ejiciebantur, sed etiam in quibusdam Ecclesiis excluderentur à venia, & absolutione, quam tantum in vitæ exitu impetrabant (1). Quin alicubi ea erat disciplinæ severitas, ut etiam in exitu vitæ reconciliatio, denegaretur idolatriæ reis, quibus spes omnis in una Dei misericordia relinquebatur. Sed postea dari cœpit venia, etiam antequam mortis periculum immineret; atque iis imposita pœnitentia, quæ brevior, aut longior erat pro gravitate criminis, & adjunctis, quæ illud comitabantur.

(1) Confer quæ ea de re dixi *l. 2. sect. 4. §. 87. et not. 6. 7. 8. p. 151. et seq.*

§. IX. Apostatæ dicuntur etiam Regulares, qui temere deserunt institutum, cui se solemnibus emissis votis addixerant, & clerici, qui à clericali statu deficiunt (1). Qui regulare institutum deseruerunt statim arcentur à sacris, & communione Christianorum (2), præsertim si habitum etiam dimiserint (3), amittunt privilegia instituti, unde discesserunt (4), susceptorum ordinum munera exercere prohibentur (5). Sunt & aliæ pœnæ adversus apostatas inductæ peculiaribus institutis, & legibus Ordinum Regularium, quales sunt carceris, jejunii, similes; præterea neque ipsi alios eligere ad prælaturas, neque ab aliis eligi possunt.

(1) Concilium Chalcedonense *can. 7.* apud Labbæum *t. 4. col. 1683. ed. Venet.* "Eos, inquit, qui in clero semel ordinati sunt, & iidem, monachos, statuius nec ad militarem expeditionem, nec ad sæculari, rem dignitatem posse venire. Qui autem hoc audent, & non pœnitentia ducti ad id revertuntur, quod propter Deum prius elegerant, anathematizari." Similia habent S. Leo M. *ep. 167. ad Rustic. resp. 14. opp. t. 1. col. 1426. ed. Ballerin. Ven.*, S. Augustinus in *Psal. 83. n. 4. col. 101. & in Psal. 99. n. 12. col. 383. opp. t. 6. ed. Ven. 1761.*, Concilium Arelatense II, in *can. ult. dist. 50.* Toletanum VI. in *can. 2. c. 20. q. 3.* Turonense in *cap. 3. Ne cleric. vel monach.*, & Alexander III. in *cap. 1. de Apostat.* Ille autem revera apostata habetur, qui regulare institutum temere deserit, certoque, ac deliberato animo ab eo discedendi; non item qui cum legitima venia discedit, aut qui non prorsus regularis vitæ propositum abiecit. Plures hinc oriuntur quæstiones de iis, qui à religione discesserunt, sed tamen habitum adhuc retinent, item-

que de iis, qui sine venia superioris institutum suum deseruerunt, ut laxiorem, arctioremve regulam amplectantur. De his omnibus agit Theophilus Raynaudus *de Apostas. à relig. ordin. opp. t. 17. p. 5. & seq.* Verum congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum an. 1624. sancivit: "ut fugitivi, & apostatæ, sive habitum regularem deferant, sive non, possint, ac debeant ab Episcopo loci, ubi moram trahunt, in carceres conjici, ac superioribus regularibus consignari, secundum regularia instituta puniendi." Ex quo patet apostatas habendos esse regulares, qui venia à superiore non impetrata à claustris discesserunt, atque extra ea temere vagantur, sive habitum gerant, sive deseruerint, sive redeundi ad religionem animum habeant, sive prorsus abjecerint. Quin etiam, ut animadverti *l. 1. tit. 9. §. 15. p. 415.* à Concilio Tridentino *c. 4. & 19. de Regular sess. 25.*, & à Benedicto XIV. *Const. Si datam 47. p. 237. t. 1. ejus Bullar. ed. Ven. 1754.* sancitum est, ut tamquam apostatæ habeantur Regulares, qui suo arbitrio habitum deserunt, atque à claustris monasterii discedunt, ut professionis nullitatem proponant, aut eant ad sui Ordinis superiores. Eodemque habentur loco, qui post unicam de nullitate professionis latam sententiam, etiam non interposita appellatione, habitum abjecerunt, quoniam hoc negotium duabus saltem sententiis expediendum est. Benedictus XIV. *Const. Si datam 47. §. Quemadmodum, t. 2. ejus Bullar. p. 238. ed. Rom. seu Ven. 1754.* Pertinet etiam ad hunc locum Constitutio *Licet sacra 112.* Benedicti XIII. *t. 12 Bullarii p. 70.* & Constitutio *Pastor bonus 95. §. 33.* Benedicti XIV. *t. 1. ejus Bullar. p. 198. ed. Ven.* Consule Benedictum XIV. *de Synod. dioces. l. 13. c. 11. n. 14.* & Girardum *Expos. jur. pontif. par. 2. sect. 157. p. 1029.* ubi etiam habes constitutiones eadem de re editas à Sixto V., & à Clemente VIII.

(2) *Cap. 2. Ne cleric. vel monach. in 6.*

(3) Regularem, qui religionem deseruit, non tamen habitum dimisit, haberi quidem ut apostatam, & fugitivum, sed non ipso facto in pœnam excommunicationis incidere, præter ceteros, tradit Pirhingius *Jur. canon. l. 3. tit. 50. §. 7.*

(4) Concilium Tridentinum *sess. 25. de Regul. c. 19.*

(5) *C. 6 de Apostat.*

§. X. Episcopus in carceres conjiciendos curat apostatas, qui in sua diœcesi commorantur, eosque, ut meritè plectantur pœnis, tradit regularibus superioribus (1); sed hi quoque debent eosdem perquirere, ac dare operam diligentem, ut redeant ad bonam frugem, ac per canonicas pœnitentias crimen expiare possint (2). At illud in primis Episcopi est apostatam monere, ut sua sponte redeat ad religionem, unde discessit; quod cum ipse præstiterit, & apostata monitis obtemperaverit, Regulares superiores ab

Episcopo rogati, jussique à Sede Apostolica abstinere se debent à pœnis asperioribus, quæ sunt in apostatas constitutæ (3). Sæpe etiam Sedes Apostolica spatium temporis elargitur, quo apostatæ resipiscant, & eos ad se ultro venientes recipit, pœnasque temperat, quibus in illos jure animadvertere oporteret (4).

(1) Confer decretum editum à Congregatione Concilii die 21 Septembr. an. 1624., & approbatum ab Urbano VIII. §. 4., ac vide etiam Giraldum *Exposit. Jur. Pontific. par. 1. l. 3. tit. 31. sect. 536. p. 348.*

(2) *Cap. 24. de Regular. Vetus autem hæc est regula, & Gregorio IX. antiquior, sicuti ostendit Haefiens Disquisit. monastic. par. 2. l. 8. tract. 4. disq. 8.*

(3) Consule Benedictum XIV. *de Synod. dioces. l. 13. c. 11. n. 11. & 12.* Quin etiam anno jubilæi Regulares apostatæ, qui sponte redeunt ad Religionem, quam deseruerunt cunctis soluti pœnis à Sede Apostolica veniam impetrant, modo à Regulari Superiore absolutionem petant, & culpam fateantur suam, atque emendationem polliceantur. Benedictus XIV. *Const. Pastoris 25. §. 1. t. 3. ejus Bullar. p. 150. ed. cit.*

(4) Benedictus XIV. *Const. Pastor bonus 95. §. 33. t. 1. ejus Bullar. p. 198. ed. cit.*

§. XI. Clerici etiam, qui suo relicto ordine, & habito à clericalis vitæ instituto deficiunt, & quod laicorum est proprium, vitæ genus suscipiunt, inter apostatas recensentur (1). Hi plectuntur pœna excommunicationis (2), fiunt infames (3), & irregulares (4), amittunt privilegia clericatus (5), & frustra moniti ab Episcopo in carceres conjiciendi sunt (6).

(1) Minores clerici, qui beneficium non habent, apostatæ non fiunt, ut omnes sentiunt; quoniam suo lubitu clericalis vitæ institutum deserere, & nuptias inire possunt. Sed num clerici minores, qui beneficium habent, incidant in apostasiam saltem latius acceptam, disputant Pirhingius *Jus canon. l. 5. tit. 9. n. 4.* & Schmier *par. 2. de Delict. c. 3. n. 73.*

(2) Quæ excommunicatio latæ sententiæ est, si clericus apostata matrimonium contraxerit *Clem. unic. de consanguinit.* Atque hæc quidem pœna contra apostatas, qui clericatum, aut regulare institutum deseruerunt, sane vetus est, eaque jam constituta à Concilio Chalcedonensi, *can. 7.*, quem describit Gratianus *can. 3. caus. 20. q. 3.*

(3) *Can. 23. caus. 2. q. 7., et can. 2. caus. 3. q. 4.*

(4) Irregularitas hæc oritur ex infamia, nisi apostata matrimonium

contraxerit, quia tunc ob bigamiam similitudinariam irregularis fiet *c. 4. & 7. de Bigam. non ordin.*

(5) *C. 3. & 25. de Senten. excom.*

(6) *C. 5. de Apostat.*

TITULUS IV.

De hæresi.

I. Hæresis quid?

II. Catholicæ Ecclesiæ fidem sequi omnes debent.

III. ad VI. Judicium Ecclesiæ, & Summi Pontificis in rebus fidei. Utrumque errori subesse non potest.

VII. Hæreticus etiam qui sciens prudens in fide dubitat.

VIII. Suspectus de hæresi.

IX. Hæreticorum pœnæ ab Ecclesiâ constitutæ.

X. Pœnæ in clericos qui in hæresim incidunt.

XI. Pœnæ inductæ à Jure civili.

XII. Hæretici ad Catholicam Ecclesiâ redeunt.

XIII. Antiqua de his Ecclesiæ disciplina.

§. I.

Hæresis Græcis, Latinis est *secta*, atque apud eos hoc vocabulum, tam in bonam, quam in malam partem accipitur. Sed antiquissima ecclesiasticorum scriptorum consuetudine vox hæc male sonat, & significat voluntarium errorem intellectus Christiani hominis in fide cum pertinacia voluntatis. Ergo non omnis error statim aliquem hæreticum facit; sed tantum qui in fide, & qui cum voluntatis pertinacia conjunctus est (1).

(1) Hunc sane spectat illud Augustini: "errore possum sed hæreticus non ero;" quia scilicet pertinax in errore non ero, sed eum cognitum statim abjiciam, meque in ecclesiæ sinum conjiciam.

§. II. Fides, quam omnes sequi debemus, est fides, quam sequitur Ecclesia catholica, quamque ipsa omnibus credendam proponit. Nam ei creditum est doctrinæ depositum, & ideo quidquid ipsa probat probandum omnibus est, rejiciendum vero quidquid eadem rejicit (1). Sæpe novi exoriuntur errores, qui fidem infuscant, atque homines abstrahere à veritate possent, nisi præsto esset